

HANS J. MORGENTHAU

**POLITIKA
TARP VALSTYBIŲ**

KOVA DĖL GALIOS IR TAIKOS

SUTRUMPINTA LAIDA

PATAISĖ KENNETH W. THOMPSON

*Iš anglų kalbos vertė
Jaunius Petraitis*

MARGI RAŠTAI
VILNIUS 2011

Versta iš:

Morgenthau, Hans Joachim, 1993,
Politics among nations: the struggle for power and peace /
Hans J. Morgenthau: revised by Kenneth W. Thompson. – Brief ed.

Knygos leidybą iš dalies rėmė
Kultūros ministerijos Kultūros rėmimo fondas

Copyright © 1993, 1978, 1973, 1967, 1960,
1954, 1948 by McGraw-Hill, Inc. All rights reserved.
Copyright © 1985 by Kenneth W. Thompson, Susanna Morgenthau
and Matthew Morgenthau. All rights reserved.

ISBN 978-9986-09-423-4
© Leidykla „Margi raštai“, 2011

Turinys

Tragiška politikos vizija pagal Hansą Morgenthau (<i>Dovilė Jakniūnaitė</i>)	10
Sutrumpintos laidos pratarmė	17
Šeštos laidos pratarmė	18
I. TARPTAUTINĖS POLITIKOS TEORIJA IR PRAKTIKA	21
Realistinė tarptautinės politikos teorija	22
ŠEŠI POLITINIO REALIZMO PRINCIPAI	23
Tarptautinės politikos mokslas	37
TARPTAUTINĖS POLITIKOS SUPRATIMAS	37
Skirtingi požiūriai	37
Supratimo ribotumai	39
TARPTAUTINĖS TAIKOS PROBLEMOS SUPRATIMAS	45
II. TARPTAUTINĖ POLITIKA KAIP KOVA DĖL GALIOS	47
Politinė galia	48
KAS YRA POLITINĖ GALIA?	48
Valstybės tikslų įgyvendinimo priemonė	48
Galios prigimtis: keturios skirtys	49
POLITINĖS GALIOS NUVERTINIMAS	54
DVI POLITINĖS GALIOS NUVERTINIMO IŠTAKOS	58
Devynioliktojo amžiaus filosofija	58
Amerikos patirtis	58
TAIKOS MOKSLAS: ŠIUOLAIKINIS UTOPIZMAS	60
Kova dėl galios: status quo politika	70
Kova dėl galios: imperializmas	76
TAI, KAS NĖRA IMPERIALIZMAS	76
EKONOMINĖS IMPERIALIZMO TEORIJOS	79
Marksistinė, liberalioji ir „velniškoji“ imperializmo teorijos	79
Šių teorijų kritika	81
SKIRTINGI IMPERIALIZMO TIPAI	85
Trys imperializmo paskatos	85

AIKIOS PROBLEMA: TAIKA PER SUGYVENIMĄ.....	363
matija.....	364
ETURI DIPLOMATIJOS TIKSLAI.....	364
DIPLOMATIJOS INSTRUMENTAI.....	366
Simbolinis atstovavimas.....	367
Oficialusis atstovavimas.....	368
Politinis atstovavimas.....	368
DIPLOMATIJOS NUOSMUKIS.....	370
Komunikacijų plėtra.....	370
Diplomatijos nuvertinimas.....	371
Parlamentinių procedūrų diplomatija.....	372
Supervalstybės: diplomatijos naujokės.....	373
matijos ateitis.....	375
IP ATGAIVINTI DIPLOMATIJĄ?.....	375
Viešumo yda.....	375
Daugumos sprendimo yda.....	378
Fragmentacijos yda.....	380
DIPLOMATIJOS PERSPEKTYVA: DEVYNIOS JOS TAISYKLĖS.....	382
Keturiios pamatinės taisyklės.....	382
<i>Diplomatija privalo atsikratyti karžygiškos dvasios.....</i>	382
<i>Užsienio politikos tikslai turi būti apibrėžiami pagal nacionalinius</i>	
<i>interesus ir paremti atitinkama galia.....</i>	384
<i>Diplomatija privalo žvelgti į politinę areną kitų valstybių akimis.....</i>	385
<i>Valstybės turi būti pasiryžusios siekti kompromiso visais klausimais,</i>	
<i>kurie nėra joms gyvybiškai svarbūs.....</i>	386
Penkios kompromiso sąlygos.....	387
<i>Atsisakykite Beverčių teisių šešėlio dėl realios naudos turinio</i>	
<i>Niekada nestatykite savęs į tokią padėtį, iš kurios negalėsite</i>	
<i>pasitraukti neprarasdami gero vardo ir iš kurios negalėsite žengti</i>	
<i>pirmyn be rimtų pavojų.....</i>	387
<i>Niekada neleiskite silpnam sąjungininkui priimti sprendimus už jus.....</i>	388
<i>Ginkluotosios pajėgos yra užsienio politikos įrankis, o ne jos savininkas.....</i>	388
<i>Valdžia vadovauja, o ne vergauja viešajai nuomonei.....</i>	389
.....	390
s žodynas.....	393
ė.....	412

Tragiška politikos vizija pagal Hansą Morgenthau

Tarptautinės politikos teoretikas Hansas J. Morgenthau, Vokietijoje gimęs Jungtinių Valstijų politikos mokslininkas, padarė milžinišką įtaką daugumai Šaltojo karo laikotarpio JAV užsienio politikos sprendimų priėmėjų ir šio procesų dalyvių. Jo knyga „Politika tarp valstybių: kova dėl galios ir taikos“ (anglų k. „Politics among Nations: Struggle for Power and Peace“), pirmą kartą pasirodžiusi 1948 m., iš viso išleista septynis kartus. Kokius tris dešimtmečius po Antrojo pasaulinio karo tai buvo pagrindinis studijavusių tarptautinę politiką ar saugumo studijas JAV bei Vakarų Europoje vadovėlis. Visiems ir dabar pradėdantiems studijuoti tarptautinių santykių discipliną, iš karto tenka susidurti su šio žmogaus pavarde ir jo teiginiais apie realistinę valstybių užsienio politiką. Tie, kurie nesigilina į tarptautinių santykių teorinius ginčus, tačiau kartais pasidomi pasaulio politikos aktualijomis, net ir negirdėję šios pavardės, susiduria su šio žmogaus išpopuliarintomis sąvokomis: realistinė užsienio politika, didžiosios valstybės, galia, nacionalinis interesas, galių pusiausvyros politika.

Tiesa, baigiantis Šaltajam karui ir po jo, XX a. pabaigoje, susidomėjimas Morgenthau idėjomis nuslūgo, o madingo ir labiausiai cituojamo akademiko titulą iš jo perėmė kiti mokslininkai (Kennethas Waltzas, Robertas Keohane'as, o vėliau ir Samuelis Huntingtonas). Tačiau atoslūgis, tarsi dar kartą patvirtindamas, kad „klasika ir lieka klasika“, tebuvo laikinas. Pastaruosius penkerius septynerius metus jau galima kalbėti apie naują Morgenthau idėjų tyrimo bangą. Staiga pasirodė, kad jis nebuvo tik vieno – Šaltojo karo – laikotarpio teoretikas, o apie politikos pasaulį siekė ir turi pasakyti kur kas daugiau nei įsivaizduota jį skaitant dviejų nesuderinamų ideologinių priešininkų varžybų kontekste. Taigi, kas yra Morgenthau, apie ką jo realistinė tarptautinių santykių teorija ir kokią išmintį jis siūlo dabarties pasaulio politikai?

Hansas Joachimas Morgenthau (1904–1980) gimė ir užaugo Koburge, Saxe-Coburgo kunigaikštystėje, vidurinėsios klasės žydų šeimoje. Morgenthau tėvas, pagal profesiją daktaras, o pagal pažiūras – konservatyvus Vokietijos nacionalistas, Hansui davė antrąjį Joachimio vardą kaizerio jauniausiojo sūnaus garbei. Morgenthau pirmoji gyvenimo dalis ir likimas, kaip ir nemažos dalies kitų Vokietijos žydų intelektualų, natsiejamas nuo nacizmo Vokietijoje ir visoje Europoje bei jo sukeltų pasekmių. Veimaro Respublikos laikais Koburgo miesto politikoje vis smarkėjo įtampa tarp kairiųjų ir nacionalistinės dešinės, o trečiajame dešimtmetyje, kaip ir visoje Vokietijoje, stiprėjo antisemitizmas. 1929 m. Koburgas tapo pirmuoju nacių valdomu Vokietijos miestu. Jaunasis Morgenthau, vienintelis žydas gimnazijoje, patyrė daug antisemitinių

komentarų ir patyčių. Vėliau jis tas dienas prisimins kaip vienas baisiausių savo gyvenimo dienų, o nacizmą laikys vienu iš didžiųjų moderniosios epochos paklydimų ir išdavų. Jo pateikiamos tragiškos politikos vizijos šaknų irgi reikia ieškoti šiame patyrimo.

Nenuostabu, kad Morgenthau, tik pasitaikius progai, pasistengė pabėgti iš gimtojo miestelio ir toliau studijavo teisę ir filosofiją Frankfurto, Miuncheno ir Berlyno universitetuose. Vėliau kurį laiką praktikavo baudžiamąją ir darbo teisę Frankfurte, 1931 m. tapo regioninio Darbo teisės teismo prezidentu. 1932–1935 m. dėstė viešąją teisę Ženevos universitete, vėliau, vengdamas grįžti į nacistinę Vokietiją ir bandydamas gauti vizą išvykti į JAV – dar metus Madride. 1937 m. jam pavyko emigruoti į JAV, kur pradėjo nuo liftininko darbo. Tiesa, ši darbo patirtis buvo trumpa, ir netrukus Morgenthau pradėjo dėstyti Bruklino koledže (1937–1939), tada Kansas Sičio universitete (1939–1943). Nuo 1943 m. jam pavyko gauti darbą Čikagos universitete, kuriame jis įsitvirtino ir praleido savo produktyviausius ir sėkmingiausius metus. Čia jis gavo Alberto A. Michelsono *Distinguished Professor* vardą ir buvo laikomas itin svarbiu ir įtakingu viso universiteto intelektualu. Savo karjeros pabaigoje Morgenthau dar dėstė Niujorko miesto koledže (1971–1975) ir Naujojoje socialinių tyrimų mokykloje (*New School for Social Research*, 1975–1980).

Visą savo gyvenimą Morgenthau nesiliovė rašęs knygas, esė, straipsnius ir komentarus. Ankstyvieji rašiniai Vokietijoje buvo skirti įvairioms tarptautinės teisės problemoms. Po Antrojo pasaulinio karo jo dėmesys nukrypo į tarptautinę politiką, tuometinius JAV užsienio politikos iššūkius bei kitokio, ne tokio tragiško tarptautinio pasaulio vizijų svarstymus. Žinoma, jo įtakingiausia, žinomiausia ir garsiausia knyga yra jau minėta ir čia pristatoma „Politika tarp valstybių“ (1948). Kiti svarbūs jo darbai yra: „Mokslo žmogus ir galios politika“ („Scientific Man vs. Power Politics“, 1946), „Ginant nacionalinį interesą“ („In Defense of National Interest“, 1951), „Amerikos politikos tikslas“ („The Purpose of American Policy“, 1960).

„Politika tarp valstybių“ į lietuvių kalbą išversta pagal šeštąją sutrumpintą knygos laidą, pasirodžiusią 1985 m., jau po Morgenthau mirties (tai kiek trumpesnė už pradinę veikalo versiją)¹. Ją peržiūrėjo vienas jo mokinių, žinomas ir produktyvus tarptautinės ir JAV užsienio politikos tyrėjas Kennethas W. Thompsonas. Jis pritaikė Morgenthau mintis pakitusiems laikams, išmetė pasenusius pavyzdžius ir papildė tekstą vėlesnėmis publikuotomis ir tik rankraščiuose užrašytomis mintimis.

Knyga yra plati ir išsami Antrojo pasaulinio karo pabaigos vilčių kritika. Vilčių, kad tarptautinė teisė ir tarptautinės institucijos padės išvengti esminės tarptautinės politikos savybės – kovos dėl galios – ir šios kovos pasekmių: karų ir konfliktų. Jis siūlo atsikratyti tokių vilčių ir realistiškai žiūrėti į realybę elgtis pagal pasaulio politikos dėsnius. Tam Morgenthau pateikia savo tarptautinių santykių teoriją, pristatančią ir pagrindžiančią realistinės valstybių užsienio politikos nuostatas.

¹ Vertimui į lietuvių kalbą buvo pasirinkta trumpesnė, platesnei skaitytojų auditorijai pritaikyta knygos laida.

Aiškinantis Morgenthau požiūrį į tarptautinę politiką, būtina pradėti nuo trijų sąvokų – „galios“, „galių pusiausvyros“ ir moralės vaidmens tarptautinėje politikoje. Apie jas sukasi didžioji šio autoriaus argumentų ir samprotavimų dalis.

Galia yra pamatinė sąvoka, atskleidžianti ne tik tarptautinių santykių, bet ir viso socialinio gyvenimo esminę savybę. Bet kuris individas, bet kuri žmonių grupė, bet kuri valstybė visų pirma rūpinasi savo galia ir arba siekia ją išlaikyti, padidinti arba ją pademonstruoti. Kitaip tariant, politika – tai kova tarp tų, kurie nori daugiau, ir tų, kurie nori išlaikyti tai, ką turi. Tai neatsiejama žmonių ir jų socialinio gyvenimo dalis, jos neįmanoma išvengti, ją įmanoma tik kiek apvaržyti. Tik suvokus ir pripažinus tokią žmogaus prigimtį, įmanoma realistiškai suvokti politinį pasaulį.

Visuomenės viduje normos, institucijos, įstatymai leidžia kovą dėl galios ritualizuoti, paverčia ją priimtina socialinės veiklos forma (pavyzdžiui, per rinkimus). Tačiau tarptautiniuose santykiuose galios siekimą suvaldyti yra daug sunkiau. Čia ir glūdi didžioji tarptautinių santykių problema ir tragedija. Ypač dėl to, kad ne visi nori ar gali šį faktą pripažinti ir ieško utopinių, dažniausiai tik pavojų žmonijai keliančių sprendimų, neatitinkančių pasaulio politikos dėsnių. Morgenthau tai itin akivaizdžiai įrodė Antrasis pasaulinis karas, kurį iš dalies sukėlė ir naivus tikėjimas institucijų, galinčių suvaldyti žemiausius žmonių troškimus, galia.

Toks požiūris kyla iš pesimistinio socialinio pasaulio prigimties suvokimo. Pasaulyje nuo amžių vyksta gėrio ir blogio kova. Viena vertus, modernus žmogus ieško, tiria, atranda. Kita vertus, jis baiminasi pokyčių, nepažįstamų, yra netolerantiškas ir uždaras, savanaudis ir godus. Per daug pasitikėti mąstymu nevalia, privalu visada prisiminti tamsiąją žmogaus pusę, nesitikėti gėrio pergalės ir pažangos. Šis naivumas sukelia pražūtingas pasekmes kitiems ir taikai.

Galios pusiausvyra, kaip ir galios siekimas, yra natūralus socialinis reiškinys. Tarptautinėje sistemoje visada bus siekiama išsaugoti esamą padėtį ir suvaržyti kiekvieną valstybę, norinčią ją sugriauti. Tačiau ši politika gali būti ir gera, ir bloga. Jos siekiančios valstybės gali padėti išsaugoti taiką, tačiau lygiai taip pat tokie bandymai gali baigtis karu. Viskas priklauso nuo politikos tikslų ir priemonių.

Morgenthau nebuvo itin nuoseklus ir savo darbe vartojo kelis galios pusiausvyros apibrėžimus. Tai pripažino ir jis pats. Viena vertus, galių pusiausvyra vadintas bet koks galių pasiskirstymas tarp valstybių tam tikru istoriniu laikotarpiu. Kartais šią sąvoką jis vartojo aprašydamas konkrečią pusiausvyrą tarp esamą padėtį išlaikyti ir ją sugriauti siekiančių valstybių (jas Morgenthau atitinkamai vadina *status quo* ir imperialistinėmis valstybėmis). Tačiau kartais galių pusiausvyra vadintas ir pranašumas, esantis *status quo* valstybių pusėje. Pagaliau kaip galių pusiausvyra yra įvardijama ir sąmoninga valstybių užsienio politikos strategija siekiant stabilumo tarptautinėje sistemoje. Todėl skaitytojams vertėtų būti atidiems ir pasirinkti skirtingas galios pusiausvyros reikšmes.

Pagal Morgenthau idealus galios pusiausvyros politikos taikymo laikotarpis yra XVII–XIX amžiai, kai Europoje sąmoningai taikoma politika leido išsilaikyti to meto tarptautinei sistemai, kuri turėjo du privalumus. Pirma, kadangi sistemoje

veikė daugybė mažų, vidutinių ir didelių valstybių, jos galėjo sudarinėti ir keisti sąjungas. Šioje sąjungų politikoje Didžioji Britanija vaidino pagrindinio pusiausvyros palaikytojo vaidmenį, nuosekliai prisijungdama prie tos sąjungos, kuri tuomet atrodydavo silpniausia. Antra, tuometinė europinė sistema nebuvo tik autonomiškų, suverenų, interesų valdomų darinių rinkinys. Čia buvo susiformavusi bendruomenė, kurią jungė menas, teisė, etiketas, bendra teisingumo samprata ir garbės jausmas. Nors ir labai smarkiai norėta siekti galios kaimynų sąskaita, tačiau vis dėlto egzistavo pripažinimas, kad ir kitas turi teisę egzistuoti. Taigi to laikotarpio Europos galių pusiausvyros sėkmę (išskyrus laikotarpį tarp Lenkijos–Lietuvos valstybės padalijimo ir Napoleono karų pabaigos) lėmė ne tik pajėgumų pasiskirstymas, bet ir bendros vertybės bei bendruomeniškumas.

Tad Morgenthau nesivadovavo tiesmuka materialistine galios samprata, anot kurios, tik turimi pajėgumai lemia esamos tarptautinės sistemos santykius. Siekiant išlaikyti tarptautinės sistemos stabilumą, pasiekti taiką ir saugumą, mechaninio galių pasiskirstymo neužtenka, tam būtinos bendros moralinės nuostatos ir politiniai principai. Deja, XX a. viduryje bet koks sutarimas dėl bendros moralės ir politikos veikimo principų buvo visiškai žlugęs. Pasaulis buvo padalytas į dvi ideologines stovyklas, kurios negalėjo ir nenorėjo kalbėtis ir kūrė nestabilią ir nesaugią tarptautinę aplinką („primityvus dviejų milžinų spektaklis“, teigė Morgenthau). Tad nenuostabu, kad moralė ir svarstymas apie ją Morgenthau teorijoje vaidina itin svarbų vaidmenį.

Galima nėra vien žaidimas pajėgumais ar galimybių išnaudojimas (tai vėliau įrodinėjo kitos realizmo atšakos, tokios kaip neorealizmas ar hegemoninio stabilumo teorija). Užsienio politikos sėkmę ne mažiau, o gal net ir daugiau lemia diplomatija, atsižvelgianti į moralę. Galima kalbėti apie dvi radikaliai skirtingas moralės tarptautinėje politikoje sampratas. Pirmoji jų privačią moralę atskiria nuo viešosios ir sutinka, kad valstybės gerovės vardan galima nekreipti dėmesio į moralines ar teises normas, o vadovautis savo interesu. Kita samprata teigia, kad žmonės politinėje erdvėje negali veikti kaip tinkami. Valstybės veiksmai turi būti vertinami pagal moralės standartus, o ne pagal interesus.

Morgenthau dažnai, tačiau klaidingai priskiriamas pirmajai stovyklai. Jis manė, kad privati ir viešoji (politinė) moralė neturi skirtis ir dvigubiams standartams neturėtų būti vietos. Tam tikro istorinio laikotarpio moralė riboja ir siekiamus tikslus, ir priemones. Be to, politinio veiksmo moralumas paverčia jį priimtiniu ir legitimu. Iš tiesų valstybės savo praktikoje itin dažnai pasirenka veikti pagal moralės normas, net jei tai ir prieštarauja interesams ar galios skaičiavimams.

Tačiau tada kodėl Morgenthau kritikuoja Woodrow Wilsono bandymus po Pirmojo pasaulinio karo priversti valstybes elgtis moraliai ir atsakingai? Kritiškas jis, nes mano, kad Wilsonas nesuvokė žmogaus prigimties ir galios vaidmens tarptautinėje ir vidaus politikoje. Tinkama, reikalinga ir realistiška laikytis moralės, tačiau naivu tikėtis, kad moralės nuostatos, įtvirtintos tarptautinėje teisėje ir tarptautinėse institucijose, gali kaip nors sumažinti norus siekti pranašumo. Taip Morgenthau siūlo saugotis dvie-

jų kraštutinumų: pirma, pervertinti moralės reikšmę, antra, manyti, kad diplomatai ir valstybės veikėjai nesirūpina niekuo kitu, o tik įgyti materialinę galią.

Kita moralės problemos politikoje pusė – tai stipriųjų siekiai savo moralę paversti universalia pasaulio morale. Taikos pasaulyje pagrindas – bendri moralės ir politikos principai. Kaip minėta, pagal Morgenthau tokia situacija egzistavo XVIII–XIX amžių Europos žemyne. Tačiau kai pasaulis buvo padalytas į skirtingas ideologines bei moralines stovyklas, Morgenthau labai mažai vylėsi, kad įmanoma pasiekti bendrus moralinius susitarimus, nes šiuolaikinės valstybės tapo nacionalistinio universalizmo nešėjomis.

XIX amžiaus nacionalizmas paspartino ir paskatino naujų valstybių kūrimąsi, tai buvo puiki varomoji jėga mobilizuoti gyventojus, išlaisvinti išnaudojamas tautas ir kurti vienodų politinių darinių bendriją. Tačiau XX amžiuje nacionalizmas virto nacionalistiniu universalizmu – ideologine pozicija, kad mano bendruomenės normos yra vienintelės teisingos, universalios ir turi būti taikomos globaliai. Nacionalistinio universalizmo tendencijas idealiai išnaudojo bolševizmas ir nacizmas. Tačiau ir dviejų supervalstybių konkurencija Šaltojo karo metais priskirtina šiam ideologijos tipui, nes dėl priešiškių vertybinių pozicijų jokios rimtesnės derybos nebuvo įmanomos. Nemažai ir dabarties politinių procesų yra susiję su šia negatyvias pasekmes kuriančia nacionalizmo forma, kuri realistinę ir racionalią galios politiką pakeičia misionieriška kova tarp gėrio ir blogio, o kompromisas tampa išdavyste. Ir tai daroma dėl tariamai universalių, tačiau iš tiesų lokalių vertybių. Taip išnyksta vidurio kelio paieškos, tampa neįmanomi subtilūs skirtumai ir kompleksiniai pasirinkimai ar atsargios manipuliacijos. O pagal Morgenthau kaip tik tai ir yra tikroji užsienio politikos esmė.

Morgenthau dažnai kritikuojamas kaip „grynas“ realistas, pasisakantis už savanau-dišką nacionaliniais interesais grįstą valstybės galios siekimą. Ši jo teorijos dalis yra populiariausia, o knygos pradžioje išdėstyti „Šeši realizmo principai“ – žinomiausia veikalo ištrauka, kurią kažkada kone atmintinai turėjo „iškalti“ kiekvienas studentas. Bet negalima nepastebėti ir bandymų rasti išeitį iš dabartinės tarptautinės sistemos bėdų. Morgenthau galų gale nepabėga nuo svarstymo ir vilčių apie geresnę ateitį, o vėliau netgi sąmoningai pradeda keisti savo poziciją ir tampa gerokai optimistiškesnis valstybių bendradarbiavimo galimybių atžvilgiu.

Juk net jei ir laikysime Wilsono idėjas po Pirmojo pasaulinio karo utopinėmis, tačiau sunku nepripažinti, kad demokratinų institucijų, tarptautinių organizacijų plėtra, kolektyvinio saugumo sistemų diegimas, kad ir kokios jos atrodė neatitinkančios realybės, rado savo vietą pasaulio politiniuose procesuose ir daug prisidėjo prie įvykusių pokyčių. Lygiai taip pat, nors iš pradžių gana skeptiškai vertinti supranacionalizmo galimybės pasaulyje apskritai ir integracijos bandymai Europoje konkrečiai, septintojo dešimtmečio pabaigoje jau nebeatrodė tokie neįtikėtini.

Tad Morgenthau neįmanoma laikyti paprastu realistu, nematančiu jokių galimybių, kad valstybės galėtų ilgą laiką bendradarbiauti ir įsipareigoti viena kitai, net jei tai ir pakeičia galių pasiskirstymą jų nenaudai. Valstybės gali turėti kitokius, ne per galią

suprastus nacionalinius interesus, o valstybės veikėjai būti moraliam nėra nuodėmė ar politiko silpnybė.

Mažiau su tarptautinių santykių disciplinos žodynu susipažinusiame gali pasirodyti keistas realizmo sąvokos vartojimas norint apibūdinti tokią aiškiai normatyvinę teoriją apie tai, kokia turėtų būti racionali ir išmintinga valstybės užsienio politika. Juk „realybėje“ valstybių lyderiai ne visada ir nedažniausiai vadovaujasi „realistine“ politika. Tačiau tai ir nėra svarbu. Pagal Morgenthau teoriją yra kriterijus, kuriuo remiantis vertintina valstybių užsienio politika ir priimami sprendimai. Nurodyti, koks pasaulis turėtų būti, nėra pagrindinis teorijos tikslas. Teorija turi pradėti nuo aiškaus ir realaus pasaulio suvokimo, pasidalyti šias žinias ir padėti rasti kitokį tarptautinių santykių sutvarkymą, kuris leistų turėti radikaliai kitokią, geresnę už dabartinę tarptautinę tvarką.

Morgenthau ragina neužmiršti, iš kur ateina žmonija ir kokia pastarąjį šimtmetį buvo tarptautinė politika – tik nuolat prisimindami tragiškų įvykių tragiškas pasekmes galime bandyti kurti taikų ir saugų pasaulį. Tad nors ir pradėdamas nuo siūlymų atsisakyti nereikalingų vilčių, Morgenthau vis tiek šitam tragiškai sutvarkytam pasauliui paliko geresnio gyvenimo viltį.

Dovilė Jakniūnaitė

Sutrumpintos laidos pratarmė

Daugiau kaip keturis dešimtmečius „Politiką tarp valstybių“ daugelis laikė svarbiausiu tarptautinės politikos veikalu. Pasirodžius šeštajai knygos laidai, pagrindinės joje gvildenamos temos, pavyzdžiui, nacionalinis interesas ir galia, užsienio politikos specialistams jau gerai žinomos. Kartu tai metas, kai šią knygą pradeda vertinti ir platesnė auditorija.

<...> Rengdamas naują knygos redakciją, vadovavausi trimis principais. Pirmia, pirmieji dešimt šeštos laidos skyrių liko tokie patys. Profesorius Morgenthau šiuos skyrius laikė daugelio savo pagrindinių tarptautinių santykių filosofijos principų (apie realizmo teoriją, politiką kaip kovą dėl galios, užsienio politiką, nacionalizmą ir nacionalinę galią) sąvadu. Antra, į laidą įtraukiau ir daugumą kituose skyriuose apie šiuos principus dėstomų argumentų, susijusių su galios pusiausvyra, morale ir tarptautine teise. Pateikiami gausūs istoriniai pavyzdžiai praturtina diskusiją apie nacionalinės galios ribas. Šias dalis patrupinau išbraukęs techninio pobūdžio medžiagą, kurios turinys aiškiau išdėstomas kituose skyriuose, taip pat painiavas, kurioms perprasti reikia specifinio išsilavinimo ir profesinių žinių. Trečia, sutrupinau skyrius, kuriuose gvildenamos šiandieninės problemos ir trys pamatiniai požiūriai į taikos problemą: nacionalinės galios ribojimas nusiginlavimu, kolektyviniu saugumu ir tarptautine valdžia; pasaulinės valstybės ir pasaulinės bendruomenės kūrimas; sugyvenimas per diplomatiją. Daugumą šios dalies skyrių man pasirodė tikslinga sutrupinti išmetant neesmines istorines detales ir apskritai pašalinti tokius skyrius kaip, pavyzdžiui, apie teisminį ginčų sprendimą, nes tai aptariama ankstesnėse knygos dalyse apie tarptautinę teisę. Specialistus, norinčius ir galinčius nagrinėti šiuos klausimus išsamiau, kviečiu skaityti nesutrumpintą šęštą laidą.

Daugumai tarptautinių santykių tyrinėtojų „Politikos“ pristatinėti nereikia. Tiek fakultetų dėstytojams, tiek buvusiems ir esamiems studentams ji tapo pagrindiniu intelektualiniu maistu. Ši laida minėtą auditoriją tik praplėdė. Trumpai tariant, tikimės, kad „Politika“ minkštu viršeliu pasieks naujus skaitytojus. Naujas jos formatas atitinka naujojo aukštojo mokslo ir visuomenines gyvenimo laikmečio reikmes.

Belieka tik dvi pastabos. Rankraštyje vyrauja knygos pirmos laidos laikmečiui būdingi vyriškosios giminės įvardžiai. Atsižvelgdami į tai, teksto originalo nusprendėme nekeisti. Tikimės, kad tais atvejais, kai tinka, vyriškosios giminės įvardis bus suprantamas kaip bendras tiek vyrams, tiek moterims. Antra, atsižvelgdami į kintančias laiko aplinkybes, tokius apibrėžimus kaip „prieš penkiasdešimt metų“ pakeitėme į „amžiaus pradžioje“. Jei kur nors tekste šiuos laiko pokyčius pražiūrėjome, prašome skaitytojų atminti, kad darbas buvo parašytas dvidešimtojo amžiaus viduryje.

Kennethas W. Thompsonas